

Nr 408.

Godkänd av första kammaren den 17 juni 1921.

Godkänd av andra kammaren den 17 juni 1921.

Riksdagens skrivelse till Konungen, i anledning av väckta motioner angående en ändamålsenlig reglering av parti-handeln med rusdrycker samt utskänkningsen av sådana drycker.

(Bevillningsutskottets betänkande nr 39.)

Till Konungen.

I tvenne likalydande motioner, nr 58 i första kammaren och nr 96 i andra kammaren har hemställts, bland annat, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning och förslag om sådana förändringar i kungl. förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker, genom vilka partihandeln med rusdrycker på ett ändamålsenligt sätt reglerades.

De anmärkningar, som i förevarande motioner riktats mot den numera tillämpade ordningen för rusdryckshanteringen, gruppera sig kring två särskilda huvudgrenar av nämnda hantering, nämligen dels partihandeln med rusdrycker och dels utskänkningsen av sådana drycker.

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 14 saml. (Nr 408.)

På begäran av riksdagens bevillningsutskott, som förberedande behandlat omförmälda motioner, har kontrollstyrelsen i vederbörlig ordning avgivit yttrande över desamma, vilket yttrande återfinnes såsom bilaga till utskottets betänkande i ämnet (nr 39). Berörda yttrande åtföljes, bland annat, av en utav kontrollstyrelsen från aktiebolaget vin- och spritcentralen infordrad promemoria rörande detta bolags tillkomst och förhållande till partihandeln med rusdrycker.

Riksdagen vill erinra om att, såsom i motionerna påpekats, frågan om partihandelns ordnande var föremål för behandling vid 1918 års lagtima riksdag. I en inom andra kammaren väckt motion, nr 137, begärdes sådant förtydligande av gällande lagstiftning, att partihandeln med alkoholhaltiga drycker (utom egentligt brännvin) skulle få oförhindrat utövas av enskilda näringsidkare. Bevillningsutskottet, som inhämtat kontrollstyrelsens yttrande i ämnet, avstyrkte motionen. Majoriteteten anförde bland annat:

»Såsom kontrollstyrelsen framhållit, synes det icke vara möjligt att på den av motionären ifrågasatta vägen förhindra den koncentration, som för närvarande pågår på vin- och spirituosa-handelns område. Utskottet är ej heller övertygat om, att det vore lämpligt eller önskvärt att några hinder lades i vägen för den utveckling, som faktiskt äger rum. Utskottet utgår härvid från en i viss mån annan uppfattning än motionären och håller före, att även med en omläggning av partihandeln i den riktning, som nu sker, hanteringens kvalitetsstandard torde kunna upprätthållas. Utskottet är jämväl förvissat om, att därest partihandeln utövas av ett fåtal, under offentlig kontroll stående bolag med begränsad vinstandel åtskilliga hittillsvarande osunda företeelser på ifrågavarande område, såsom varuförfalskning och varuförsämring, anbringande av missvisande etiketter m. m., skola komma att upphöra.

Beaktas bör även i detta sammanhang, att, såsom motionären själv framhållit, jämlikt 98 § rusdrycksförsäljningsförordningen de enskilda vin- och spirituosa-handlare, som icke överlåta sin rörelse till aktiebolaget vin- och spritcentralen eller med detta samverkande aktiebolag, äro oförhindrade att intill den 1 januari 1922 utan särskilt tillstånd fortsätta försäljningen i parti av viner eller spirituosa, vartill kommer, att kontrollstyrelsen jämlikt 13 § av nyssnämnda förordning även därefter är befogad att meddela enskild handlande tillstånd till partihandel med vin eller spritdrycker. Det synes således svårt att förstå, vad det av motionären begärda förtydligande skulle innehålla eller vartill det kunde tjäna.

De synpunkter kontrollstyrelsen anført i sitt yttrande äro, efter utskottets uppfattning fullt riktiga och visa oförtydbart, hurusom motionärens framställning i övervägande grad är överdriven eller vilar på missuppfattning.»

Fyra reservanter voro skiljaktiga beträffande motiveringen, som de på motsvarande punkt ville forma så:

»Såsom kontrollstyrelsen framhållit, synes det icke vara möjligt att på den av motionären ifrågasatta vägen förhindra den koncentration, som för närvarande pågår på vin- och spirituosa-handels område. Ihågkommas får också, att jämlikt 98 § rusdrycksförsäljningsförordningen de enskilda vin- och spirituosa-handlare, som icke överlåta sin rörelse till aktiebolaget vin- och spritcentralen eller med detta samverkande aktiebolag, äro oförhindrade att intill den 1 januari 1922 utan särskilt tillstånd fortsätta försäljningen i parti av viner eller spirituosa, vartill kommer, att kontrollstyrelsen jämlikt 13 § av nyssnämnda förordning även därefter är befogad att meddela enskild handlande tillstånd till partihandel med vin eller spritdrycker.

Såvitt något obehörigt tvång ej utövas gentemot de enskilda handlandena, torde i och för sig ej vara något att anmärka mot den pågående koncentrationen. Erfarenheten har ej heller hittills visat, att några verkliga olägenheter skulle vara förknippade med en sådan koncentration. Det torde också, efter utskottets förmenande, kunna antagas, att därest partihandeln utövas av ett mindre antal under offentlig kontroll stående bolag med begränsad vinstandel, åtskilliga hittillsvarande osunda företeelser på ifrågavarande område, såsom varuförfalskning och varuför-sämring, anbringande av missvisande etiketter m. m., komma att upphöra.

Skulle emellertid erfarenheten giva vid handen, att sådana förväntningar ej uppfyllas, eller att efter den ifrågavarande koncentrationens genomförande den konsumerande allmänhetens berättigade anspråk icke bliva tillgodosedda, lär det få anses uteslutet, att icke kontrollstyrelsen skulle veta att åvägabringa erforderlig rättelse, bl. a. genom begagnande av sin ovan omförmälda befogenhet att lämna nya medgivanden till partihandel med vin eller spritdrycker.»

Utskottets hemställan bifölles av båda kamrarna, av första kammaren med reservanternas motivering och av andra kammaren med utskotts-majoritetens.

Partihandeln med rusdrycker är, såsom den i bilagan lämnade redogörelsen visar, numera i stort sett koncentrerad hos a.-b. vin- & spritcentralen och dess dotterbolag. Vid ingången av 1919, det år, då den nya rusdrycksförsäljningen trädde i kraft, bifölles nämligen av kontrollstyrelsen ansökningar, enligt § 13 i rusdrycksförsäljningsförordningen, allenast från vin- & spritcentralen och dess fyra dotterbolag. Dessa fem bolag voro vid det dåvarande de enda firmor, som bedrovo den handel med vin och spirituosa, som förut bedrivits av enskilda vinhandlare eller firmor, och vilka i viss utsträckning försålt varor till landets systembolag. Innehavarna av en del av de till vin- & spritcentralen överlåtna firmor, som sålunda ej längre bedrovo dylik rörelse, hade ävenledes ingivit ansökningar om rätt till partihandel. Dessa ansökningar, som avsågo att börja ny rörelse, avslogos av kontrollstyrelsen. Likaledes avslogos ansökningar från en del enskilda, smärre agenter och anställda hos äldre vinhandlare, vilkas rörelse antingen var av

mycket ringa omfattning eller för vilkas vidkommande bifall av andra skäl icke lämpligen kunde komma ifråga. De klagomål över kontrollstyrelsens beslut, som några av de sökande anförde hos Kungl. Maj:t, föranledde ej heller någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Denna utveckling, som enligt i de föreliggande motionerna uttalad uppfattning resulterat i ett faktiskt monopol, anses av motionärerna stridande mot lagstiftarens avsikt vid tillkomsten av gällande rusdrycksförsäljningsförordning, enligt vars 12 § rätt till partihandel tillkommer, förutom tillverkare och systembolag, annan, som därtill erhållit tillstånd av kontrollstyrelsen. Dylikt tillstånd anse motionärerna bort lämnas av kontrollstyrelsen, så snart ej sökanden varit diskvalificerad eller hinder eljest i det särskilda fallet förelegat.

Motionärerna hava icke påyrkat en omedelbar återgång till vad de anse vara lagens mening, men den utredning i ämnet, de förorda, borde närmast »taga sikte på en anordning med fri näringsutövning, givetvis begränsad genom noggrann prövning av kvalifikation såväl till personlighet som yrkesinsikt». Skulle däremot utredningen eventuellt resultera i förslag om monopol, borde detta åter »tillkomma i en form-ligen av regering och riksdag godtagen ordning» och under tillfredsställande garantier.

Utan att här ingå på detaljer i motionärernas framställning eller i den uttömmande utredning, som kontrollstyrelsen lämnat, har riksdagen velat till en början konstatera, att det genom den utredning, kontrollstyrelsen förebragt, måste anses ådagalagt, att den tolkning av innebörden av 12 § i rusdrycksförsäljningsförordningen, som motionärerna företråda, är oriktig. Att kontrollstyrelsen rent formellt sett haft befogenhet att handlägga här förevarande ärenden på sätt, som skett, synes vara obestridligt, och annat har ej heller av motionärerna påståtts.

Ur saklig synpunkt har riksdagen, i likhet med vad riksdagen i sitt ovan återgivna uttalande av år 1918 framhållit, ansett att den koncentration av partihandeln till ett fåtal bolag med begränsad utdelning, som ägt rum, varit till gagn och väsentligt underlättat genomförandet av den nya rusdryckslagstiftningen. Det privatekonomiska intressets avlägsnande från handeln med rusdrycker har länge varit en ledande princip i svensk rusdryckslagstiftning, även om dess fulla tillämpning varit förenad med stora svårigheter. Att principen på grund av den utveckling, som ägt rum under de sista åren, kunnat vinna tillämpning jämväl på partihandelns område, har riksdagen ansett vara enbart fördelaktigt.

Genom det sätt, på vilket koncentrationen av partihandeln ägt rum har ock det allmänna vunnit den betydelsefulla fördelen, att de synnerligen svårlösta ersättningsproblem, som måste uppstå vid avlösningen av den enskilda spirituosa-handeln, fått sin lösning utan statens direkta ingripande och på ett sätt, som vunnit föregående års riksdags godkännande.

Vad riksdagen i samband med behandlingen av förevarande motioner ansett böra beaktas är sålunda ej den av motionärerna företrädta tanken på en återgång till en mera fri näringsutövning på partihandeln område. Fastmer synes det böra i författningen fastslås, att rätt till parti-handel icke må kunna utövas i privatekonomiskt intresse.

Det sätt, varpå den nuvarande organisationen kommit till stånd, gör det emellertid helt naturligt, att statsmakterna böra undersöka, huruvida inom den nuvarande organisationen av partihandeln det allmännas inflytande är i önskvärd utsträckning tillgodosett. Ehuruväl riksdagen anser det vara en angelägenhet av stor vikt, att det eller de affärsföretag, som skola handhava denna gren av rusdryckshandeln, äro väl konsoliderade och sålunda i stånd att själva bära konsekvenserna av de inskränkningar i deras rörelse, som statsmakterna må finna lämpliga, är det icke desto mindre av vikt, att klara bestämmelser finnas rörande medelsdispositionen inom dylika företag. Riksdagen har väl beaktat, att inom den nuvarande partihandelsorganisationen det allmännas representeranter hava ett avgörande inflytande, men ifrågasätter, huruvida ej genom avtal eller på annat lämpligt sätt, i likhet med vad fallet är med aktiebolaget svenska tobaksmonopolet, det allmänna bör tillförsäkra sig rätt till utsträckt kontroll dels i fråga om den löpande affärsverksamheten, dels ock i fråga om bolagsstämmans avsättningar till fonder och dylikt.

Slutligen har riksdagen ansett tiden vara inne att utreda, huruvida de principer för partihandeln handhavande, som numera bragts till tillämpning, böra inskrivas i rusdrycksförsäljningsförordningen och tillbakagång på detta område sålunda omöjliggöras.

Vad motionärerna i övrigt anfört om den nuvarande organisationens åtgärder i olika hänseenden, har riksdagen ansett icke vara av beskaffenhet att i detta sammanhang påkalla riksdagens yttrande.

Det är givetvis av vikt för frågans lösning, att under tiden för den utredning, som riksdagen sålunda finner sig böra begära, inga åtgärder vidtagas, som äro ägnade att föregripa ett eventuellt kommande beslut från riksdagens sida, utan att utredningens resultat avvaktas under bibehållande av sakernas nuvarande läge. Härförutom får det anses vara

ett statsfinansiellt intresse av särskild betydelse under nuvarande situation, att åtgärder icke vidtagas, som kunna vara ägnade att minska statens vinstandel från partihandeln.

Under åberopande av det ovan anförda får riksdagen anhålla, att Eders Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning, på vad sätt det allmännas inflytande inom den nuvarande faktiska organisationen av partihandeln med rusdrycker bäst må ordnas, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen må föranleda.

Stockholm den 17 juni 1921.

Med undersätlig vördnad.